

De erfenis van mijn vader

DOOR DIDO MICHELSEN //
BEELD: FAMILIEARCHIEF DIDO MICHELSEN

Op 15 augustus eindigde de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië, maar daarmee was het geweld nog niet voorbij. Op uitnodiging van Theater na de Dam schreven Reggie Baay, Dido Michielsen en Sylvia Pessireron een theatermonoloog voor de voorstelling *De Oost bevrijd?*, die op 4 mei van dit jaar werd opgevoerd in Theater Carré in Amsterdam.

In deze herdenkingskrant drukken we de monoloog van Dido Michielsen af. Daarin probeert ze herinneringen op te halen aan haar vader. Een vader die ze nooit echt goed heeft gekend.

Nee, om mijn vader heb ik nooit veel gegeven. Hij was een... een soort oom. Hij verdween al op mijn achtste, na de scheiding, zo'n beetje uit mijn leven. Achteraf ben ik er blij om hoor, sommige mannen ben je beter kwijt dan rijk.

Maar goed, u wil meer over hem weten vanwege mij. Ik heb wat foto's meegenomen, die kreeg ik na de dood van mijn vaders zus Tine. De rest van zijn verhaal komt van Wikipedia en internet, of uit boeken die ik weleens lees. Ik weet haast niks. Flarden. [lacht] Om te janken eigenlijk hè, je eigen vader... dankzij Wikipedia!

Dit heb ik gehoord van anderen. Hij was moeilijk. Jaloers. Bezitterig... Onvoorspelbaar. Kon niet tegen zijn verlies bij canasta. Vond het leuk om dingen voor anderen te vergallen.

Tot vlak voor zijn dood haalde hij dit soort streken uit, bij zijn derde vrouw nog. Ging hij achter haar rug om alle gasten voor haar verjaardag afbellen, omdat ze per ongeluk iets had gezegd wat hem niet aanstond. Ze was zijn eerste Hollandse, die hem rijst met appel-moes liet eten. Daar hebben we zo om gelachen. Net goed.

Die arme vrouw heeft het wel het langst met hem uitgehouden.

Hij had een witte zus, drie witte broers en twee bruine zussen, uit het eerste en tweede huwelijk van zijn vader. Hij is die kleine donkere jongen, ziet u?

Het meest hield hij dus van Tine volgens mij, een bruine zus. Kijk deze foto: knappe man toch? *To my charming sister*, schreef hij erop in 1947. Kunt u zich voorstellen dat voor hem de oorlog toen nog jaren door zou gaan? De Nederlanders waren in shock dat ze tulpenbollen hadden gegeten, hij stond tussen de overhoop geschoten lijken.

[opeens boos] Hoezo vieren we op 5 mei be-vrij-dings-dag? Hij zat toen nog opgesloten in een jappenkamp. Voor hem was de oorlog pas op 15 augustus voorbij. En toen moest hij nóg jaren een nieuwe oorlog in.

[weer gekalmeerd]

Hij kwam begin 1948 naar Nederland, met ziekteverlof, na 'operatie Product'. Wikipedia.

Kon-ie mooi op tijd terug voor 'operatie Kraai', u weet wel, de politionele acties, al mag je die niet meer zo noemen. Geen idee wat hem mankeerde. Geen idee hoeveel bloed hij toen al had vergoten. Zusje Tine ving hem hier op. Jaren voor zijn dood kreeg-ie ruzie met haar, het kwam nooit meer goed. De rest van zijn familie wou 'm toen allang niet meer zien. *That's my charming dad.*

Als kind at ik zo traag als een slak. Volgens mijn moeder vrat hij als een kasuaris, hij schrokte alles naar binnen. Moest-ie op mij wachten.... En dan liep hij naar de telefoon, zo'n ouwe met een draaischijf, om de politie te bellen, of ze mij op konden komen halen omdat ik niet door at. Bij het derde cijfer huilde ik al. Zie je het voor je? Hij lachen, mijn moeder woedend.

Dat snelle eten snap ik trouwens wel. Hij zat in een jappenkamp, van 8 maart 1942 tot 15 augustus 1945. Daar leer je wel schrokken natuurlijk. Tokyo 7B. In Japan notabene. Wil ik zelf dolgraag nog een keer naartoe, ik ben gek op Japans eten.

Gek toch dat ik niks weet ... behalve die data. Die kan je navragen hè. Je wordt op een gegeven moment toch nieuwsgierig. Hij zat dus bij het KNIL, had ik dat al verteld? Heb ik altijd een rotwoord gevonden: Ke-NiL! Een zweepslag. Zijn vader zat er ook bij. En z'n broers. Lange totoks met hun kleine bruine broertje.

Hij moest van de Jappen in de Hidatchi kopermijnen werken, die noemen zichzelf nu nog 'mijnbouwgi-ganten' en 'de grote naam in grondverzet'. Zwaar werk, daar heeft hij zijn rug voorgoed verpest. Het zweet van mijn vader is denk ik allang gedolven.

Patjoel. Grappig, er komen opeens allemaal woorden boven. *Getjingtjang*.

Papa vertelde dat zijn rechterhand door de Jap zou worden afgehaakt...

Elke ochtend kwamen ze hem zogenaamd ophalen om dat te doen. Elke avond belde hij de politie om me op te halen. Elke dag keek ik of hij nog steeds twee handen had.

'Onthand' schreef ik laatst ergens, 'De vrouw voelde zich behoorlijk onthand.' Toch maar geschraapt.

Ik kreeg nachtmerries van die afgehakte hand. Hij troostte me, dat hij stiekem linkshandig was, maar dat ze hem op school hadden gedwongen alles met rechts te doen. Dus dat afhakken was dan minder erg geweest? Nu kon-ie mooi met links én rechts tennissen. Lachen joh.

Hij was een keer met z'n blote bovenlijf tegen een kokendhete ketel aan gedrukt door een boze Jap... vertelde hij toen ik hete thee over me heen kreeg. Nou, dan zeur je niet meer toch? Ik durfde niet te vragen of het erg pijn deed. Heb wel gekeken of hij littekens had.

Na zijn dood zijn erfenis weigeren, zei mijn moeder, want hij had altijd schulden. Wij vroeger achter de bank verstopt zitten, want die deurwaarder... Dat is toch het beste zei mijn moeder: je eigen broek ophouden, nooit een man nodig hebben. Heb ik in mijn oren geknoopt hoor.

Krijg ik op een dag een krantenknipsel van hem: *World War Two Memories led Dutch man to Prosperity*. Verrek, hij heeft geld dacht ik.

Blijkt dat een geallieerd vliegtuig een blikje uit het raam had gegooid toen het over Tokyo 7B vloog. De krijgsgevangenen stonden als levend schild opgesteld. Mijn vader gauw dat blikje pakken, briefje eruit en verstopt. Daarna weer eens afgeranseld door de Jap. Stond op dat briefje dat hij na de oorlog contact moest opnemen met de piloot. Heeft-ie jaren later pas gedaan. Op de foto zie je hem bij de Amerikanen in het *plaatsje* Prosperity op bezoek. Niets welvaart. Hij liep toen al met een kruk na zijn eh... *eerste*

hersenbloeding geloof ik. Wikipedia: ernstige stress kan een hersenbloeding veroorzaken.

Mijn vader was altijd brandschoon. Hij rook nooit naar zweet, never. Wel naar Brilcream en vooral naar Old Spice. Weet u wat snuifkusjes zijn? Nu nog, als ik het ruik, word ik helemaal week. Goedkope shit natuurlijk, die Old Spice. Hagelwitte overhemden droeg hij, vlekkeloos gepoetste schoenen.

De Kyoko Maru. Zo heette het schip waarmee hij naar Japan werd vervoerd. Toch ook maar een keer opgezocht. Allemaal Hellships. Hij overleefde.

Was hij zo schoon omdat hij met honderden anderen in het ruim van het schip was gestouwd? Vanwege de stinkende, overvolle strontemmers? De doodzieke mannen die alles lieten lopen, de barakken waar niet eens latrines waren? Geen *botal cebok* in de buurt zeker, hè. Veel schepen zijn getorpedeerd door de geallieerden. De Jappen schoten de drenkelingen dood in het water. Ontmenselijkt, wordt veel tegen gewaarschuwd deze dagen. Deze mannen weten hoe dat voelt.

Pantat. Hij kon ook tot tien tellen in het Japans, dat konden ze allemaal. *Kawat*.

Tijdens de twee minuten stilte denk ik altijd even aan hem, ook al heeft hij alles overleefd. Ik vind hem toch een oorlogsslachtoffer. Hij heeft er recht op. En heel even aan mijn oudooms die in de Javazee zijn verdronken, die heb ik nooit gekend. Of die andere ooms, ook overlevers, met dat verdriet in hun ogen. Verrassend lief tegen mij en onverwacht wreed tegen hun eigen kinderen. Die zich minderwaardig voelden, niet gezien. Al dat onuitgesproken leed. Je hoeft iemand niet eens te slaan om hem te mishandelen.

Maar goed, dit heb ik op een rij: Krijgsgevangen op 8 maart 1942. Twee hellships. Kopermijnen. Bevrijd in augustus 1945. In september per trein terug naar Indië. Ondervoed, vitaminegebrek, pleuritis, geelzucht, veel te hoge bloeddruk, kapotte rug. Opnieuw ingedeeld voor de strijd in november 1945. Twee maanden terug uit het kamp. Hoeveel mensen hij heeft gedood, weet ik niet.

Hij had me vast wel meer willen vertellen, hij was geen zwijgende Indische vader. Maar ik wou het niet weten. Ik vond hem een moordenaar, later. Ik was pacifist en hij een beroepsmilitair, zo simpel was het. Hij was blij met de atoombom. Geen medelijden mee. Geen mededogen. Daar zijn we beiden sterk in.

Maar dat sentimentele gedoe als het Wilhelmus werd gespeeld, dat verdroeg ik niet hoor.

Toen ik nog een baby was, zette hij me met wieg en al in de badkamer omdat hij gek werd van mijn gehuil. Nou, zo'n jankerd was ik echt niet. Nog steeds niet.

Heb je misschien veel baby's horen huilen pap, nadat je hun kampong en hun ouders had neergemaaid? *Cepat*.

Wat ik hem nog zou willen vragen? Zoveel.

Heb je afgerukte ledematen gezien, stervende vrienden, ruik je soms nog de stank van rottende lijken? Had je echt zo'n honger? Was je zo doof door een bominslag vlakbij of door klappen van de Jap? Had je vitaminegebrek toen je uit het kamp kwam, dysenterie, grote tropische zweren? Schurft dan? Had je nachtmerries? Wist je dat jullie zouden worden gedood als de Jap moest capituleren? Hagelwitte overhemden. Glimmend gepoetste schoenen. Zo'n correcte man, zei de buurvrouw.

Maar te laat hè, voor al die vragen. *Tai kalkoen* zei hij altijd als ik vroeg: en toen, en toen? Hij was goed in poep- en piesgrappen.

Hij zat op de School Reserve Officieren Infanterie in Bandoeng. Patrouilleren in Indië was het allergevaarlijkst door het terrein en de guerilla's. Dit lezen is een fractie van hun angst snappen. De waakzaamheid heeft ze nooit meer verlaten. En nog zo wat zaken.

Ik merk nu pas dat ik hem overal zoek. Foto's met KNIL-militairen speur ik af naar zijn gezicht. Ik bestudeer Indische mannen met zijn huidskleur en een breed voorhoofd zoals hij. Een neef stuurde mij een ouwe dia. We zitten op de grond, hij met zijn armen om me heen. Daarom was ik dus dagenlang van slag als hij langs was geweest. Waarom heb je me losgelaten pap?

In dat krantenartikel uit 1983 stond dat het briefje 37 jaar na de oorlog uit zijn dagboek viel. Hij overleed in 1994, aan een fataal herseninfarct, toen al zwaar invalide na twee beroertes. Er zou een legerkist zijn met spullen van hem, voor mij. En dat dagboek! God, wat zou erin staan? Hij kon heel mooi tekenen. Misschien kamptekeningen. Oorlogsverslagen met schetsen. Hopelijk zijn Ronson-aansteker.

Ik ben er bijna. Dan zult u begrijpen dat ik die slaappillen echt hard nodig heb.

Ik verheugde me dus onverwachts heel erg op die kist. Eindelijk iets tastbaars. Van hem. Dan hoefde ik hem niet meer te verzinnen via verhalen van anderen, flarden internet, dvd's. Wat was nou erger pap, het kamp of de bersiap? Ga ik het snappen?

Vier handen op één buik waren we, zei mijn moeder. Knap lullig hoor dat je er opeens vandoor was, maar zoals ik al zei: prima.

Hier, een foto uit 1950. Mijn vader draagt de kazerne in Bandung over aan de TNI. Hij heeft een zonnebril op en loopt gezellig lachend naast de Indonesische militairen. Ik beeld me in dat hij het terrein met plezier overdraagt. Het terecht vindt. Beviend met Indonesiërs, zijn broeders. Het maakt me rustig.

Die legerkist blijkt verdwenen. Allang weggegeven, niet bewaard voor zijn kind. *Tit for tat*.

Maar er was wel wat anders.

[bitter lachje] Ik erf geen schulden, geen kist, geen dagboek. Zelfs geen aanstekers.

27 jaar na zijn dood krijg ik: twee sabels, een samoeraizwaard, een klewang en een golok, een kapmes. Vijf steekwapens. Moordwapens.

Ik durf ze niet aan te raken. Durf niet te kijken of er geronnen bloed op zit. Ik heb ze in huis maar ik wil ze niet. Als ik ze wegdoo, brengt dat ongeluk. Als ik ze hou trek ik het aan. Had mijn moeder gelijk, erf ik een schuld? Waarom heeft hij al die jaren, al die huwelijken, deze wapens met zich meegesleept?

Ziet u, ik lig wakker in de schaduw van een hersenschim.

Hij is gewond, er kleeft bloed aan zijn handen. Hij is slachtoffer, dader, vriend en vijand van de mensen van wie hij ook afstamt. Hij was een Europeaan met Indonesische wortels. De kleinste zoon, tussen lange Hollandse kinderen. Voor vorst en vaderland. Elke dag dankbaar zijn dat je nog twee handen hebt. Tai kalkoen.

Hoe moet je als kind van zo'n man houden? Lijk ik op hem? Ik heb mezelf geleerd om zonder hem te leven. No mercy. Hij deugde niet, toen. Of was hij.... Ik begreep hem niet. 28 jaar na zijn dood is hij er meer dan ooit. Weet ik niet met wie ik *kassian* heb: met hem of met mezelf als zijn kind.

Zie ik een boze veteraan op televisie, dan zie ik hem. Zo'n hele generatie voor wie het nooit meer vrede is geworden. Die zich moest verdedigen. Tegen Japan. Tegen hun landgenoten. Wie waren nu werkelijk je bloedbroeders, pap?

Hoge bloeddruk, verpakt in hagelwitte overhemden.

Old Spice never dies, It just fades away.

